

SUMMARY

Bidyuk N. The development of the US system of adult education (the second half of the 20-th and the beginning of the 21-st century).

In the article the influence of progressive philosophical concepts on the development and formation of adult education in the USA (neo-behaviourism, liberalism, progressiveness, reconstruction, technocracy, radicalism, humanism) has been analyzed. There have been considered the importance and actuality of American scientists' approaches to the problem of adult education and proved their necessity and urgency. The key principles of adult education have been identified (humanization, democratization, freedom of choice, flexibility, continuity, taking into account the experience of individualization, differentiation). Particular attention is focused on the structure, objectives, functions, types of adult education, strategic directions of its development in the late twentieth and the beginning of the XXI-st century.

Having studied the official documents and statistic data of international organizations on the problem of adult education, there have been revealed common approaches (the main strategies of perspective development of adult education, diversification of financial sources, human sources investments, providing the lifelong education for all, improving the legislative framework, working out the flexible educational programs and innovative teaching technologies, ratification of non-formal and informal adult education, stimulating perspective projects on the problem of adult training) to the solving of the problem.

It has been established that the modern system of adult education based on a symbiosis of ideas in a complex capable of substantially change its main goals and objectives in accordance with social demands of American society. Despite the different views of scholars, adult education is seen as a process that is performed during life, the purpose of which is to create conditions to meet the educational needs of adults as well as opportunities for further professional development, mobility, efficiency and effectiveness of their life.

It has been proved that the system of adult education in the USA is an open, independent, flexible, multifunctional, diversified, adaptive structure, which covers interrelated and interactional components (legal, national, technological, diagnostic, personal, administrative and correctional).

The author has concluded that the development of adult education in the USA depends on internal and external determinations such as: globalization and integration processes, dynamic changes on labor-market, information technologies development, educational reform, and the main trends of public policy.

Key words: *adult education, neo-behaviourism, liberalism, progressiveness, reconstruction, technocracy, radicalism, humanism, andragogy.*

УДК 378.937:371.212.3(73:71:410)

М. А. Бойченко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ПРОГРАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ І ТАЛАНОВИТИМИ ШКОЛЯРАМИ В УНІВЕРСИТЕТАХ США, КАНАДИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті схарактеризовано програми професійної підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими школярами в університетах США, Канади та Великобританії. З'ясовано, що підготовці майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими у США, Канаді та Великобританії приділяється різна увага, попри той факт, що така необхідність є національно

визнаним пріоритетом освітньої політики всіх країн. У Великобританії та Канаді підготовка вчителів до роботи з цією категорією учнів здійснюється в межах напряму підготовки «Спеціальна освіта». На відміну від Великобританії, у Канаді запроваджено низку елективних курсів з освіти обдарованих і талановитих у межах програм магістерської підготовки вчителів. У США, на відміну від Великобританії та Канади, запроваджено широке коло програм підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні вчителі, обдаровані й талановиті школярі, магістратура, університет, США, Канада, Великобританія.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство висуває нові вимоги до особистості, яка повинна мати високий інтелектуальний і творчий потенціал, бути конкурентоспроможною на світовому ринку праці, саме тому освіта обдарованих і талановитих дітей та молоді є пріоритетним завданням багатьох країн світу, зокрема й України, що підтверджено низкою державних документів (Законами України «Про освіту» (1996 р.), «Про загальну середню освіту» (1996 р.), «Про основні засади державної підтримки обдарованих дітей та молоді на Україні» (2005 р.), Національною програмою «Діти України» (2001 р.), Державною цільовою програмою роботи з обдарованою молоддю на 2007–2010 роки (2007 р.), Указом президента України «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді» (2010 р.), «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013 р.). Незаперечним є факт, що вирішальна роль у вихованні школярів належить учителю, тому надзвичайно актуальною в сучасних умовах є підготовка майбутніх учителів до роботи саме з обдарованими школярами. Зважаючи на той факт, що в українських ВНЗ не існує відповідних спеціальностей, доцільним бачиться вивчення та творче використання позитивних концептуальних ідей досвіду країн, які мають значний досвід у цьому напрямі, зокрема США, Канади та Великобританії.

Аналіз актуальних досліджень. Вивченню зарубіжного досвіду освіти й педагогічної підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді присвячені праці таких науковців, як О. Антонова, О. Бевз, О. Бочарова, В. Волик, М. Гальченко, Ю. Гоцуляк, Н. Дроботенко, С. Єрмаков, М. Міленіна, Л. Попова, А. Сбруєва, В. Стрижалковська, П. Тадеєв, Н. Теличко, А. Чичук та ін. Проблеми педагогічної освіти зарубіжних країн стали предметом розгляду С. Вітвицької, Т. Кошманової, Н. Лавриченко, М. Лещенко, Н. Мукан, М. Нагач, Л. Пуховської та ін. Однак, питання підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими школярами поки що не дістали належного висвітлення.

Мета статті – схарактеризувати програми професійної підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими школярами в університетах США, Канади та Великобританії.

Виклад основного матеріалу. Як слушно зазначає один із провідних британських теоретиків освіти обдарованих і талановитих Дж. Фрімен, у роботі з цією категорією учнів учителі найчастіше стикаються з двома проблемами – як визначити обдарованих учнів і як їх навчати [2, 17]. Проведення дослідження міжнародного досвіду на замовлення Ofsted дозволило дослідниці констатувати, що в сучасних умовах спостерігається перехід від визначення обдарованості за тестами на рівень розвитку інтелекту до більш цілісного оцінювання потенціалу обдарованої особистості. Крім того, обдаровані школярі потребують особливої уваги та підтримки як у процесі навчання, так і в позанавчальній діяльності. Отже, зважаючи на вимоги, що висувуються в цьому контексті до педагогів, ми погоджуємося з ученою, яка стверджує, що вчителі повинні мати спеціальну підготовку до роботи з обдарованими й талановитими школярами.

Для того, щоб навчання обдарованих і талановитих школярів було ефективним, учителі, які працюють з цією категорією учнів, мають не тільки досконало знати свій предмет, на високому рівні володіти методикою його викладання, але й мати відмінні навички комунікації. Учителі також мають продуктивно використовувати традиційні технології навчання в поєднанні з інноваційними для розвитку у своїх учнях креативності, самодисципліни та лідерських якостей.

Зазначимо, що попри надзвичайну важливість спеціальної підготовки вчителів до роботи з обдарованими й талановитими школярами, задекларовану в державних документах США, Канади та Великобританії, в досліджуваних нами країнах існують значні відмінності в організації такої підготовки.

Так, у Великобританії не існує спеціальних програм підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими школярами. Проте, у деяких університетах країни, зокрема, Бірмінгемському міському університеті (Birmingham City University), Кембриджі (Cambridge), Букінгемському університеті (Buckingham University) тощо, у межах магістерських програм за спеціальністю «Спеціальна освіта» (Special Education), «Спеціальна освіта та інклюзія» (Special Education and Inclusion) майбутні вчителі знайомляться з особливостями роботи з обдарованими учнями.

Дещо кращою є ситуація з підготовкою майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими в канадських університетах. В університетах кожної з десяти провінцій здійснюється підготовка майбутніх учителів до роботи з цією категорією учнів, як правило, у межах широкої сукупності програм спеціальної освіти.

Дані дослідження, проведеного Дж. Лероукс (Оттавський університет), свідчать, що в університетах таких провінцій, як Британська Колумбія, Альберта, Онтаріо та Квебек на рівні бакалаврату запроваджено елективні курси з освіти обдарованих і талановитих, що означає, що не всі майбутні вчителі отримують спеціальну підготовку. Освітня пропозиція

варіюється від одного модуля в межах курсу з освіти учнів зі спеціальними освітніми потребами до курсу за вибором (3 кредити), сфокусованого на навчанні обдарованих учнів. На рівні магістратури в окремих університетах країни (університет МакДжил (McGill University), університет Бішопс (Bishops University), університети Британської Колумбії, Альберти, Брендона, Оттави та Торонто) запроваджено відповідні програми [4].

На відміну від Великобританії та Канади, у США кожен штат встановлює вимоги до кваліфікації вчителів, які працюють з обдарованими й талановитими школярами. Першою вимогою є отримання ступеня бакалавра з певної спеціальності, або у сфері початкової чи середньої освіти. Після того претендент має отримати ступень магістра у сфері освіти обдарованих і талановитих. Майбутні вчителі, яких готують до роботи з цією категорією учнів, вчать визначати обдарованих і талановитих через інтерв'ювання учнів і батьків та оцінювання навчальних досягнень. Майбутні вчителі обдарованих і талановитих мають здобути навички планування й імплементації відповідного курикулуму, здатність тестувати, оцінювати та розподіляти учнів за рівнем успішності [1].

Слід наголосити, що у США вчителі, які спеціалізуються на навчанні обдарованих і талановитих, виконують обов'язки менторів, консультантів із профорієнтаційної роботи, допомагають іншим учителям у розробленні спеціальних завдань для цієї категорії учнів. Учителі обдарованих і талановитих мають створити сприятливе для розвитку інтелектуального та творчого потенціалу таких учнів навчальне середовище, а також більш інтенсивно співпрацювати з батьками та шкільними лідерськими командами для вимірювання прогресу в їх навчальних досягненнях як частини індивідуального навчального плану [1].

В університетах США запроваджено низку програм професійної підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими школярами (переважно, на рівні магістратури), зокрема «Спеціальна освіта: освіта обдарованих» (Special Education: Gifted Education), «Методика навчання: обдаровані й талановиті» (Instruction: Gifted and Talented), «Курикулум і методика навчання обдарованих, творчих і талановитих» (Curriculum & Instruction Gifted, Creative and Talented), «Освіта обдарованих» (Gifted Education) тощо. Зважаючи на той факт, що в цілому програми магістерської підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими школярами є подібними, проаналізуємо докладніше одну з таких програм – програму на здобуття ступеня магістра освіти з методики навчання обдарованих і талановитих (The Master of Education in Instruction: Gifted and Talented), запроваджену у Вілмінгтонському університеті (Wilmington University).

Дана магістерська програма передбачає отримання претендентами теоретичних знань і практичного досвіду, необхідних для покращення

навчання обдарованих і талановитих школярів і забезпечення ефективності їх роботи як учителів та шкільних лідерів у сфері освіти обдарованих і талановитих [3].

На сайті університету (<http://www.wilmu.edu/education/medingifted>) подано інформацію щодо ОКХ та ОПП для даної спеціальності. Дана магістерська програма передбачає набуття знань, умінь і навичок у межах компетентностей, визначених у Національних стандартах у сфері освіти обдарованих (National Gifted Education Standards), розроблених у 2008 році Національною асоціацією у справах обдарованих дітей (National Association for Gifted Children), Радою у справах виняткових дітей (Council for Exceptional Children) та Асоціацією у справах обдарованих (Association for the Gifted), за такими напрямками:

- *Теоретичні засади (Foundations)* – глибоке усвідомлення історичних і філософських засад освіти обдарованих і талановитих, включаючи сучасні підходи;
- *Розвиток і характеристики учнів (Development and Characteristics of Learners)* – уміння створювати навчальне середовище, що підтримує траєкторії розвитку та ідіосинкратичні підходи до навчання обдарованих і талановитих осіб;
- *Індивідуальні відмінності в навчанні (Individual Learning Differences)* – уміння критично оцінювати вплив обдарованості на навчання особистості у школі й упродовж життя. Крім того, майбутні педагоги досліджують особливості взаємодії та впливу мови, культури й сімейного оточення на академічну та соціальну поведінку, ставлення, цінності й інтереси;
- *Методика викладання (Instructional Strategies)* – уміння використовувати ефективні педагогічні підходи, методи викладання та управління для задоволення освітніх потреб обдарованих і талановитих учнів;
- *Навчальне середовище та соціальна взаємодія (Learning Environments and Social Interactions)* – уміння створювати навчальне середовище для підтримки позитивних міжособистісних стосунків і соціальної взаємодії, посилення культурного усвідомлення, емоційного благополуччя обдарованих учнів, їх підготовки до незалежного та продуктивного життя в культурно різноманітному світі;
- *Мова і комунікація (Language and Communication)* – використання широкої сукупності методів, інформаційно-комунікаційних технологій та інших технологій для задоволення різноманітних освітніх потреб всіх обдарованих і талановитих учнів;
- *Планування навчальної діяльності (Instructional Planning)* – створення, запровадження, оцінювання й перегляд курикулуму, який забезпечує можливості диференційованого навчання відповідно до унікальних освітніх потреб кожного обдарованого учня;

- *Оцінювання (Assessment)* – використання різноаспектних методик визначення обдарованості та доцільних видів оцінювання навчальних досягнень;
- *Професійна діяльність і етика (Professional and Ethical Practice)* – практичні навички, навички професійної етики та рефлексії;
- *Співробітництво (Collaboration)* – уміння співпрацювати із сім'ями, шкільним персоналом та іншими постачальниками освітніх послуг із метою ознайомлення з програмами, спрямованими на розкриття потенціалу обдарованих учнів, а також просування цих програм у навчальному закладі [3].

Магістерська програма M.Ed. in Instruction: Gifted and Talented розрахована на 33 кредити, з яких 15 кредитів – спеціальні дисципліни, пов'язані з освітою обдарованих і талановитих («Психологія обдарованих і талановитих учнів» (Psychology of Gifted and Talented Learners) – 3 кредити, «Розроблення курикулуму та методика навчання обдарованих/талановитих учнів» (Curriculum Design and Instructional Strategies for G/T Learners) – 3 кредити, «Творчість і критичне мислення» (Creativity and Critical Thinking) – 3 кредити, «Практикум: обдаровані й талановиті учні» (Practicum: Gifted and Talented Learners) – 3 кредити, «Обдарована і талановита дитина» (Gifted and Talented Child) – 3 кредити; та 18 кредитів – основні курси, зокрема: «Освіта для рівності й соціальної справедливості» (Education for Equity and Social Justice) – 3 кредити, «Оцінювання» (Assessment and Evaluation) – 3 кредити, «Педагогічне проектування» (Instructional Design) – 3 кредити, «Культура й навчальне середовище» (Culture and Learning Environments) – 3 кредити, експериментальне дослідження (Action Research) – 6 кредитів.

Для здійснення експериментальних досліджень магістрант повинен проходити виробничу практику в навчальному закладі або навчальному центрі. Крім того, магістрант повинен додатково приготувати електронне портфоліо E-Folio (0 кредитів). Успішне завершення магістерської програми дає змогу отримати кваліфікацію вчителя обдарованих і талановитих.

Зазначимо, що дана університетська програма представлена у трьох форматах – традиційному, гібридному та он-лайн [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, можемо констатувати, що підготовці майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими у США, Канаді та Великобританії приділяється різна увага попри той факт, що така необхідність є національно визнаним пріоритетом освітньої політики всіх країн. У Великобританії та Канаді підготовка вчителів до роботи з цією категорією учнів здійснюється в межах напряму підготовки «Спеціальна освіта», тобто освіта осіб із спеціальними освітніми потребами, до яких належать і обдаровані й талановиті. На відміну від Великобританії, у Канаді запроваджено низку елективних курсів з освіти обдарованих і

талановитих у межах програм магістерської підготовки вчителів. У США, на відміну від Великобританії та Канади, запроваджено широке коло програм підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими й талановитими.

У подальших дослідженнях вважаємо за доцільне здійснити порівняльний аналіз програм магістерської підготовки вчителів обдарованих і талановитих у різних американських штатах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gifted and Talented Teacher Career Guide [Electronic resource] / Teacher Certification Degrees. – URL :
<http://tcd.wpengine.netdna-cdn.com/careers/gifted-talented-teacher>.
2. Freeman J. Teaching the gifted and talented / J. Freeman // Education Today. – 2004. – Vol. 54. – P. 17–21.
3. Instruction : Gifted and Talented : Master of education [Electronic resource]. – Wilmington University. – URL :
http://www.wilmu.edu/education/medingifted_admission.aspx.
4. Leroux J. A study of education for high ability students in Canada : policy, programs and student needs / J. Leroux // International handbook of giftedness and talent / K. Heller, F. Mönks, R. Sternberg, R. Subotnik eds. – 2000. – P. 695–702.

РЕЗЮМЕ

Бойченко М. А. Программы профессиональной подготовки будущих учителей к работе с одаренными и талантливыми школьниками в университетах США, Канады и Великобритании.

В статье дана характеристика программ профессиональной подготовки будущих учителей к работе с одаренными и талантливыми школьниками в университетах США, Канады и Великобритании. Выяснено, что подготовке будущих учителей к работе с одаренными и талантливыми в США, Канаде и Великобритании уделяется разное внимание, несмотря на тот факт, что такая необходимость является национально признанным приоритетом образовательной политики всех стран. В Великобритании и Канаде подготовка учителей к работе с этой категорией учащихся осуществляется в рамках направления подготовки «Специальное образование». В отличие от Великобритании, в Канаде введен ряд элективных курсов по образованию одаренных и талантливых в рамках программ магистерской подготовки учителей. В США, в отличие от Великобритании и Канады, введен широкий круг программ подготовки будущих учителей к работе с одаренными и талантливыми.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущие учителя, одаренные и талантливые школьники, магистратура, университет, США, Канада, Великобритания.

SUMMARY

Boichenko M. The Programs of future teachers' professional training to work with gifted and talented students at universities in the USA, Canada and the UK.

In the article the programs of future teachers' professional training to work with gifted and talented students at universities in the USA, Canada and the UK are characterized. It was found out that training of future teachers to work with gifted and talented in the USA, Canada and the UK is paid different attention, despite the fact that such a need is a nationally recognized educational priority policy in all countries. In the UK and Canada training teachers to work with this category of the students is carried out in the frames of «Special education» course. Unlike the UK, Canada introduced a number of elective courses in the frames of gifted and talented education master programmes for the teachers. In the

USA, unlike the UK and Canada, a wide range of training programmes for future teachers to work with gifted and talented are introduced.

The programme Master of Education in Instruction: Gifted and Talented, introduced at Wilmington University, is analyzed. This programme provides the candidates with theoretical knowledge and practical experience needed to enhance learning of gifted and talented pupils and ensuring their effectiveness as teachers and school leaders in education of gifted and talented.

The program M. Ed. in Instruction: Gifted and Talented consists of 33 credits, among which 15 credits – special subjects related to the education of gifted and talented (Psychology of Gifted and Talented Learners – 3 credits, Curriculum Design and Instructional Strategies for G/T Learners – 3 credits, Creativity and Critical Thinking – 3 credits, Practicum: Gifted and Talented Learners – 3 credits); and 18 credits – core courses, including: Education for Equity and Social Justice – 3 credits, Assessment and Evaluation – 3 credits, Instructional Design – 3 credits, Culture and Learning Environments – 3 credits, Action Research – 6 credits.

In order to complete practical assignments, the students have to undergo practical training in an educational institution or training centre. In addition, the student must prepare an E-Folio. Successful completion of the graduate program allows obtaining a qualification of a teacher of gifted and talented.

Further research can be directed at comparative analysis of the graduate programmes of gifted and talented teachers in different US states.

Key words: *professional training, future teachers, gifted and talented students, graduate, University, the USA, Canada, the UK.*